

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 23

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.--

Félévre 4 " --

Negyedévre 2 " --

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : Wahrmann Mór beszéde. — Megjegyzések Eötvös Károly egy megjegyzésére. Dr. Neumann Ármín országgyűlési képviselőtől. — Szegyenkező vallomások. Tárczaozikk. Franciscustól. — Egy új oltár. A pesti izraelita hitközség új kórháza. — Egy kérdés. Ajánlva jogászaink figyelmébe. — A szombatosok áttérése. (Dr. Kohn Sámuel pesti rabbinak „A szombatosok“ című művének 18. fejezete.) [Folytatás.] — Interview Zadoc Kahnna. — Neila. Elbeszélés a zsidó népeletből. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Hirdetések.

Wahrmann Mór beszéde.

— 1889. november hó 17-én, a pesti izraelita hitközség új kórházának felavatása alkalmából. —

Igen tisztelt, díszes gyülekezet!

Mint hitközségi elnöknek azon szép feladat jutott osztályrészemül, hogy ezen ünnepélyes órában köszönetet mondjak mindazoknak, kik az irgalom és szeretet e templomának emeléséhez hozzájárultak s lehetővé tették, hogy hitközségünk oly valóban nagyszerű kifejezést adhatott vallásos érzületének, a humanitásnak oly oltárt emelhetvén, mely a késő utódok számára is példát és utbaigazítást fog szolgáltatni, mi-ként kell buzdulni, lelkesedni hitünk felséges tanai iránt.

Boldognak mondom magamat, hogy elnökségem alatt szülemlett meg egy új kórház felállításának eszméje és hálát rebegnek ajkaim az Örökkévaló szent nevéhez, hogy elnökségem alatt az eszme testet is ölthetett. Fogadja a hitközség nevében szívem legmélyéből fakadó köszönetemet Budapest főváros hatósága (zajos éljenzés), mely az első lépéstől a mű utolsó berekesztéséig a legnagyobb jóakatot tanusította nehéz feladatunk irányában és működésünket minden tekintetben hathatósan előmozdította. Fogadja nagy köszönetemet a pesti Chevra Kadisah szent egylete, mely nemes jótékonyági művek gyakorlásában kifogyhatatlan, melynek a régi kórház fentartása szintén nagy részben érdeme és mely az új kórház részére is oly tetemes (50.000 frtos) alapítványt tett. (Éljen!) Fogadják hálám őszinte kifejezését mindazok a nemes alapítók, alapítványozók és jöltevők, kik anyagi támogatásuk; a műépítések és tisztviselők, kik fáradhatatlan működésük; a főorvosok, kik drága idejük feláldozása által a szép sikerhez oly kiváló módon hozzájárultak. És fogadják köszönetemet, kik tanácsuk, szellemi munkájuk, jóakaratauk és felügyeletük által emelni segítették nemes és emberbaráti céloknak szentelt eme Istenházat.

Jól esik szívemnek, hogy nem egyeseknek kell köszönetet mondanom. E mű nem egyeseknek a műve, — és ebben nem képezek kivételt magam sem (Éljen!) — hanem hitközségünk összességének az érdeme.

Voltak elriasztó példaadók, kik üres kifogások mögé bujva, és olyanok is, kiknek megcsontosodott önzésük szegyet sem ismerve már, egyenesen és ürügy felhozása nélkül tagadták meg adományaikát, a szent műhöz való hozzájárulásukat, de hitközségünk túlnyomó része részt vett és örömmel vett részt közös e nagy munkánkban.

Mondom, hitközségünk összességének az érdeme a humanitás e szentelt hajléka. Létrejötté nem más, mint kifolyása a zsidó vallásos érzés nemes és örvendetes felbuzdulásának, megerősödésének.

Dicső hitünk szent szabványai lépten-nyomon parancsolják a jótékonyt, a felebaráti szeretetet. A zsidó vallás kötelességgé teszi a könyörületet, és a ki gyakorolja, csak vallásos kötelességet teljesít.

A vallásos közöny és az élvehajhászás korának nevezik korunkat, melyben hanyatlásnak indult a zsidó vallásnak is őse ereje, régi fényessége; ez azonban nem egészen áll. Bölcsseink egy mondása szerint a vallás világa három oszlopon nyugszik: a vallásos tudományon, az istentiszteleten és az emberszereteten művein. Az élvezetek utáni hajhászás és a praktikus tudományok felhalmozódása egyrészt, a létért való annyira megsulyosodott küzdelem másrészt — sajnálattal kell ezt elismernünk — tényleg háttérbe szorította a szentírásban s egyéb vallásos iratokban való buvárkodást. Ifjaink — fájdalom! — az ősek fényes történetét is alig ismerik és alig a könyvek-könyvét, mely a zsidóság legszentebb öröke és mely az egész polgárosodott világ szövetnékévé vált. Nem elég látogatottak tán Isten csarnokai sem, hol a vallásos szív panaszát ontja ki teremtője előtt, kinek dicsőséget és dalt zeng a hittel eltelt lélek és a hol ellentállást és erőt meritünk, hogy megállhassunk az élet zivataraival szemben. De ha nem is oly erős, mint kellene, az előbbi két oszlop, annál hatalmasabban és annál szilárdabban áll a harmadik, legfőbb oszlop: a jótékonyság és emberszeretet oszlopa. A jótékonyság Izrael közepéből ki nem fogyott soha, de oly erős és mindent átható nem volt sohasem, mint korunkban. Ez pedig nem más, mint a nemes zsidó vallásos érzés megerősödésének csalhatatlan jele, ami kibékít némileg korunk egyéb viszásságai és fogyatkozásai. A jótékonyságban, mert nem ismer sem országos határt, sem felekezeti válaszfalt, mert egyengeti az utat bőség és szükség közt, mert közel hozza az előkelőt az alantállóhoz, mert, szóval, kitölti az űrt, mely osztályt osztálytól elválaszt, — a jótékonyságban, mondom, a zsidóság egy nagy kérdésnek, az emberek közti mesterségesen felállított különbségek kiegyenlítése kérdésének megoldását keresi, és a Mindenható segítségével, meg is találja. Ez az érzés uralkodik mindnyájunk szívében, és belőle kihalni nem fog sohasem. (Zajos éljenzés és taps.)

És ettől az érzéstől áthatva, átveszem ezen új kórházat, mely — és ezt kimondhatatlan megelégedéssel vallom — megfelel a tudomány vívmányainak, a folyton emelkedő, viruló főváros és az évről-évre nagyobbodó hitközség fokozódott igényeinek, és mely hitközségünk **legnagyobb és legfényesebb műve**. A hitközség, a Mindenható segítségével, fenn fogja tartani és szeretettel fölötté örködni saját maga büszkeségére, a tudomány előnyére és a főváros díszére, hogy a szenvedőknek biztos menedékhévé legyen, hol gyógyulást, vigaszt, szeretetteljes ápolást, nyugalmat és segítséget találnak, s hogy még a késő nemzedékek is megemlékezzenek rólunk, hogy itt összegyülekeztünk, hogy az Örökkévaló szent nevében ezen kórházat felavassuk. (Hosszantvrtó éljenzés és taps.)

Szegyenkező vallomások.

Nem rég, valamelyik szombati napon, nagy templomunkban isteni tisztelre összegyülekezve láttam a fővárosi zsidó tanuló ifjuság százait.

Szívet örvendeztető látvány volt. Ihletes érzelmekkel gyönyörködtem a kis fiúk és lányok pom-pás karénekeiben, a vallásos buzgalomban, mely a fiatal község sűrű sorait áthatni látszott.

Szép és okos dolgot művelt, aki azt az isteni tisztelgetet szervezte ebben az Istentagadó világban.

Közelemben egy göndörhaju villogós szemű kis gymnazista állott, aki avatott kézzel forgatta apró imakönyvét.

Mit tagadjam, valami kellemetlen szégyenérzet fogott el, mikor elgondoltam, hogy az a kis fiú jártasabb a vallásos liturgiában, mint jó magam, aki korra nézve, bizony az apja lehetnék.

Némi önvád kezdett fészkelődni bennem. Azonban általános emberi vonás, hogy ilyenkor azzal sze-

retünk védekezni, azzal iparkodunk tisztázni magunkat, hogy másokat is vádolunk.

Eszembe jutott az a »rendszer,« jobban mondva rendszertelenség, a mely az én időmben — vagyok olyan idős, hogy így beszélhessek — uralkodott a vallásoktatás terén imádott hazánk szeretett fővárosában.

Ennek az ugynevezett »rendszer,«-nek a gyümölcseképen nyíltan konstatalhatom, hogy a héber olvasás elemi titkainak megfejtése még most is leküzdhetetlen akadályokat gördít elém.

Félelmetes utvesztő benyomásával van reám egy-egy héber imakönyv. Bezárt boltajtókról szoktam leolvasni a nagyobb ünnepeket. A kisebbeket rendszeren az nap este tudom meg a keresztény vallásu barátaittól.

Az elemi iskolában szorgalmasan eljártam a »válásba« — verekedni. És miután fegyverek közt, tudvalevőleg, hallgatnak a muzsák, bizony vajmi kevés volt az, a mit a zsidó tudományból magamba szívtam.

Megjegyzések

Eötvös Károly egy megjegyzésére.

Dr. Neumann Armin, országgyűlési képviselőtől.

— Két czikk. —

II.

A Sulchan Aruch oly férfinak, Karo Józsefnek a műve, ki habár mély tudományosága, a Talmudban való jártassága és vallásosélete miatt maradandó emléket biztosított magának a zsidók történetében és a zsidó vallási irodalomban, mégis csak mint korának szülöttje jöhet elbírálás alá. A 15-ik század vége és a 16-ik század első fele végzetes volt az európai zsidókra. A spanyol és portugáli zsidók az Inquisitionnak voltak kiszolgáltatva. Kényszerkeresztelek vetélkedtek a máglyával. Ezrenként vándoroltak ki a zsidó családok, új hazát keresendők, és mi sem természetesebb, hogy üldöztesük ezen korszakában sóvárgó tekintetük Palästina felé fordult, hol Mózes a Sinai hegyről az isteni ígéket hirdette, hol vallásuk bölcsőjét ringatták, és ahol állami önállóságuk, egykori dicsőségük és történeti multjuk egybe volt fűzve. Nélkülözések és üldözések a régi hithez való ragaszkodásukat csak fokozták, de egyszersmind

a képzeleti életnek újabb és újabb tápot nyújtottak. Csodáknak kellett történniök és azért történtek is. A testi sanyargatások, a bőjt a felcsigázott fantáziában víziókat keltettek. A zsidó messiás jövetelére vetették reményük horgonyát és ájtatos rabbik kiszámították a napot, melyben a megváltó meg fog jelenni: a kabbala, a vallási mysticismus újabb és újabb orgiákat ült.

Safetbe, akkor Palästina legnagyobb zsidó községébe özönlöttek a kivándoroltak, ott, honnan Salomo Molcho csak imént ment el, hogy Savanorollaként hiteért és vallási meggyőződéséért a martyrhalált keresse, hol Berab egy Sanhedrion felállítása körül fáradozott: ott volt akkor a Spanyolországból kivándorolt Salomo Molchoval szoros baráti viszonyban állott és kabbalitikus nézetekkel saturált Karo József, a főrabbi és ott álmodozott ő a zsidók állami egységéről, melynek számára a szétszórt tantételeket és vallási törvényeket elébb egységes egészebe kell összegyűjteni. A Talmud és a későbbi codexek a nézeteltéréseknek tág tért nyitottak; annyi volt már a hittani tekintély, hogy minden eltérő nézet támogatására auctoritásra lehetett hivatkozni. Maimonides ellen harczba állították Aserit,

Bizonyítványaim azonban olyan kitűnőek voltak, hogy megirigyelhetett volna értük akár Rabbi Akiba.

Egy tréfás kedélyű tanítóm az iskolai év végén állandóan azzal a kérdéssel „vizsgáztatott meg,” hogy lehet-e a „tartli“-ban „matsch“-ban hagyni az ellenfelet, ha az ember „bellá“-val „aus“-t mond, az ellenfél azonban egyidejűleg „kunst“-ot anzagol?

A héber betűk ismeretét szorgalmas öntanulmányok útján sajátítottam el, még pedig a „forgatytyu“ (magyarul „trenderli“) nevezetű játékban.

A középiskolában nem volt annyira harcias a vallásóra, hanem annál mulatságosabb.

A sip-utczai régi iskola-épület egyik alacsony, dohos termében (terem a non teremendo) gyűltünk össze hetenkint egyszer elég tekintélyes számban. Aki közülünk történetesen, egyéb teendők miatt, hiányzott, azt valamelyik keresztény iskolatárs helyettesítette, még pedig teljes sikerrel, még névsorolvasás idején is.

Nem egy keresztény kollégám volt ilyenképen szorgalmas látogatója a mi vallás-óránknak, a mely rendkívül kedélyes, szinte fidélis egy óra volt.

A hátulsó padokban hangosan csapkodták a

padokhoz a kártyabéli „atout“-okat és riadalmas lelkesedéssel gyakorolták a közkedveltségű „bolhaszortás“ nevű elmés játékot.

Az illető előadó rabbinus ur pedig alig birt szóhoz jutni a pokoli zsívajban és szinte örült, mikor vállvonogató, közönyös előadás után, kivonulhatott a fojtott levegőjü, sötét és szellőzetlen tanteremből.

Egy szóval hatalmas „heccz“ volt mindig a „vallás“ és az évenként váltakozó professor urak tekintélyének hiánya pajkos ingerkedésekben és illetlenségükben szinte parlamentáris közbeszólásokban nyilatkozott, már t. i. a hallgatóság részéről.

Amint mondtam, minden esztendőben más tanár vett át bennünket és bizony vajmi keveset törődve azzal, hogy mire tanítottak bennünket az előző években, tradált nekünk olyan dolgokat, amelyek rendesen roppantul meghaladták a mi, kellő előtanulmányok alapvetését nélkülöző „tudásunkat.“

Legtöbben közülünk olvasni sem tudtak héberül, ami nem akadályozta meg egy tanárunkat abban, hogy ex abrupto kívánt velünk fordíttatni a „Mislé S'loimó“-ból.

Az imákról ép oly kevés fogalmunk volt, mint a zsidók történetéről.

ennek a nézetét pedig Ben-Aderet és mások tekintélyével akarták lerontani. Karo József tehát azon fáradozott, hogy a vallástételeknek szilárdabb alapot nyújtson, megrostálta a nézeteket, eltéréseknél a többség nézetéhez hajolt, rendezte az anyagot és 36 évi (1522—1558.) fáradságos munka eredményeként közzétette a Sulchan Aruchot, melyhez később Iszerlesz Mózes krakkói rabbi Mappa nevű munkájában megszigorító megjegyzéseket és helyreigazításokat fűzött.

Karonak kétségkívül nagy érdemei vannak és kétségkívül nagy szolgálatot tett a zsidóságnak akkor, midőn ugyszólván egy gyupontban egyesítette össze mindazt, ami rendszer nélkül több mint másfél ezred év óta a Talmudban és jeles rabbik műveiben le volt rakva, de másrésről szemet nem hunyhatunk az előtt, hogy e munka egy oly korszakban készült, melyben vallási dolgokban az ascetismus és képzelőtehetség gyakran orgiákat ültek, hogy továbbá a Sulchan Aruch Karo és Isserles minden tekintélye és tudományossága mellett csak egyes embernek, nem pedig az összes zsidóság képviselétével felruházott hittani tekintélyeknek a

Az a hetenkinti (gyakran két-, sőt háromhetenkinti) félóra még valódi szorgalom mellett sem lett volna elég az elmulasztottak pótlására.

A tanévek végén aztán rendszerint kikunyoráltunk valamilyes bizonyítványt, amely legtöbbször csak a megnem-bukás tekintetében igazolt ügygyelbajjal a gymnázium tanári kara előtt.

Érdeklődés, kedv hiánya a tanítóknál és tanítványoknál, ez volt a helyzet szignaturája.

Ki fog csodálkozni ily körülmények közt, hogy bizony eszünkbe sem jutott eljárni a templomba, ahol a ritualis dolgokban való teljes járatlanságunk biztos zavarokba, kényes helyzetbe sodorhatott volna bennünket.

Mindez eszembe jutott akkor, mikor igaz gyönyörrel és bizonyos irigységgel néztem annak a kis barnaképű gymnazistának az ájtatosságát a szombati ifjusági isteni tiszteleten.

Eszembe jutott különben az az előttem emlékezetes eset is, mikor egyszer egy vidéki templomban fel akartak „hívni.”

Annyit mondhatok, hogy talán sohasem ijedtem meg annyira, mint akkor.

Ha jól emlékszem, az ablakon menekültem.

Franciscus.

műve, hogy Karo gyakran a többség nézetére támaszkodik, holott vallási dolgokban ily számtani eljárásnak helye nem lehet s hogy végre a Sulchan Aruch egyes részei mint az Orach Chajim és Jore Deah kabbalistikus szabványokkal vannak saturálva.

Feltéve azonban, hogy a Sulchan Aruch azon tekintélyvel bír, melyet annak az orthodoxok vindikálnak, lehet-e azt mondani, hogy azok, akik annak egyes intézkedéseit meg nem tarják, hogy azok vagy épen nem zsidók, vagy más hitvallással bíró zsidók? Ha az állana, akkor épen maguknak az orthodoxoknak saját kebelükben kellene a megrostálási műveletet megkezdeni, mert merem átlítani, hogy azoknak túlnyomó része csak czégerül használja e törvénygyűjteményt, de nem igen kér belőle. Vagy talán azzal az enuncziációval, hogy a Sulchan Aruch alapján állanak, csak azt akarják jelezni, hogy mint testület állanak ezen a téren és ez által különböznek a neologoktól? Ezen állítás nem bír alappal. Mert nem ismerem oly zsidó községet Magyarországon, mely hivatalosan kijelentette volna, hogy a Sulchan Aruchot ignorálja, nem ismerem oly papot, vagy ugynevezett dajint (vallásbíró), a ki végzéseit nem e törvénykönyvre alapítaná.

Még azon reformerek is, kik e század első évtizedeiben és később, mint például a hírneves aradi rabbi Chorin, az isteni tiszteletnek korszerűbb alakot akartak kölcsönözni, azt dedukálták, hogy a karének és az orgona nem találja a Sulchan Aruchban desavouálását. A ki Budapesten az orthodoxok és neologok zsidótemplomát fel fogja keresni, azt fogja találni, hogy itt és ott ugyanazon imákban, ugyanazon nyelzen dicsőítik az istent, hogy itt is, ott is karének van, csakhogy az egyiknél iskolázottabb a kántor és a kar mint a másiknál; ami pedig az orgonát illeti, utalok azon jeles vallásos férfiakra, akik épen hitelveinkből folyólag dedukálják, hogy az ájtatosság ébresztésének ezen eszköze által a templomi rituson csorba nem ejtetik.

Magyarországon már évezredek előtt voltak neologok, azért a separatismus eszméje sehol sem birt gyökeret verni; nem is magyar ember-

nek az agyában szülemlett az meg, hanem importált német rabbik voltak az elsők, a kik ezen ép oly hazafiatlan, mint vallástalan tette vetemedtek. Gugenheim volt az első, a ki Székesfehérvárott a konkoly magvát elhintette, a községben a meghasonlást előidézte. Azóta pedig egyes önzők nem mindig tiszta ezélekből munkálkodnak a rombolás e művén.

(Befejező czikk a jövő számban.)

Egy új oltár.

— A pesti izraelita hitközség új kórháza. —

(H.) Egészen kiesik a főváros mozgalmas világából; szinte kolostornak gondolná az ember — ha modern külseje is nem sejtetne valami modernebb intézményt. Azt a sürgést-forgást, mit a Rókus- és az üllői-úti kórházak körül megszoktunk, hasztalan keresi a szem. Jó darab teret szabadon megfuthat a tekintet s a levegő, bár néha-néha szárnyára kapaszkodik egy kis nagyvárosi reminiscenzencia, a kőszénfüst — nincs szük házsorok közé szorítva; sőt annak idején az udvaron, vagy kertben sétáló betegek majd határozottan megtudják különböztetni a napsugaras kék eget, a borongós szürkétől.

Békességes, jó világ volna itt a betegek számára, valóságos kolostori hangulattal. Hanem hát a vonat füttyén kívül néha a Manlicher sortűzek is beleszólnak a környék csendjébe...

Az állatkert mögött a Szabolcs-utca és Aréna ut sarkán áll a díszes, kerítéssel körülvett s fedett tornácokkal összekötött négy külön épület, melyekről a főbejárat homlokfala azt hirdeti, hogy ezek »A pesti izr. hitközség kórháza«.

Az ember nagyot lélekzik, mielőtt a tágas előcsarnokba lép; megvillan agyában a jótékonyság eme új oltárának egész legendaszerű története: a nagyszerű adakozások, melyek megteremtették, a mélységes buzgalom, mely létesülését siettette s a kurta idő, mely alatt a tudomány és építkezés legmodernebb vívmányait itt alkalmazni tudták.

Az épület részletes felosztását — mert azt lapunk egyik előző számában az enyémnél hivatottabb toll ismertette, — nem tálalom újra az olvasó elé. De rekapitulálom azt, hogy a főépület földszintjét a bejáratú betegek számára való rendelő szobák és mellékhelyiségei képezik, első emeletén pedig a kórház szemészeti osztálya van. A főépülettől jobbra eső épületben a sebészeti, balra a belgyógyászati osztályt helyezték el s vele szemben emelték a kórház gazdasági épületét.

Jóleső egyszerűség fogadja a kórház szemlélőjét mindenütt. Tágas, világos folyosók vezetnek a

pazar levegőjű betegszobákba, melyekben csak a tudomány legujabb vívmányai képezik a fényüzést. A rendelő szobák az orvosi műszerek egész kincstárjai. A fő- és alorvosok szobái előkelő egyszerűséggel butorozvák. Az ápolónők és a szolgaszemélyzet lakásai csinosak.

A betegek számára meg van minden kényelem. Nők és férfiak kórtermei egymástól elkülönítettek.

Az üdülő betegek tél időben is megvonulhatnak a kórtermek melletti társalgó szobákban, s itt beszélhetik meg látogatóikkal bensőbb természetű ügyeiket.

Kiváló figyelmet szántak a tisztaságnak mindenfelé; a kór- és rendelő-termek, folyosók padlata ez okból mind mozaik-munka.

A szabályozható gőzfűtés, az elmés szellőztetők, a külön betegszobák, a teakonyhák, praktikus berendezésű fürdők, closetek s még a halott-kamara is megannyi vívmányai a hygieniának.

És a betegek speciális érdekein kívül helyt juttatott ez az épület a magasabb, az általánosabb érdekeknek, a tudománynak is, amint hogy az az intézet nemes gondolkozásu szervezőiről szinte nem is volt másként föltételezhető. A tanár-főorvosok operációi egyszersmind nyilvános előadások az orvostudomány jelöltjei számára. Minden szakosztály műszertára és dolgozó termei az orvostudomány tudományos művelésére is be vannak rendezve; sőt van egy specialitása is a górcsővi, vegyi és bakteriologus vizsgálatok számára berendezett labororium, mely Kochnál a híres német bakteriologusnál, Pollák Szigfrid kórházi alorvos által szerzett eredeti tanulmányok alapján készült s a lehető legmodernebb technikai vívmányokkal van ellátva.

És a zsidó beteg e kórházban nem csak testi fájdalmára nyerhet gyógyulást; vallásos érzelmei is mindenben a legnagyobb előzékenységre találhatnak. Úgyes ápolónők a kórtermekben külön tartják a zsiros és tejes evőszereket, a konyhában szigorúan vannak elkülönítve az edények, s külön mossák, külön tartják azokat; sőt annyira mennek e tekintetben a szigorúsággal, hogy a kórházba kívülről ételt hozni nem szabad.

Aztán a főépület emeletén üdülő betegek számára csinos templomot rendeztek be, melyben a lábadozó beteg hálát adhat gyógyulási proccesszusáért, áldást esdhet le orvosai és jótevői munkájára és imába foglalhatja a kórház jeligéjét, hogy:

ושלח רפעה שלימה לכל מכאובינו ותברך כל מעשי ידיו
magyarul: »Ó adj gyógyulást minden
fájdalmunkra és áldd meg kezünk minden
művét!«

Egy titkos jótékonyságot is fedeztünk fel az épület falai között, mely a kórházból gyógyultan ki-került érdemesebb szegény betegeket — a tehető-

sebb betegek adományából — a hitközségnek e czélt szolgáló egyletein kívül egy kis utraivalól látja el az élet első esélyeire számára.

Ezekben vázoltuk a pesti izr. hitközség új kórházát, mely valóságos oltár; hiszen szebben, mint itt, oltár előtt sem lehet dicsérni az Urat s az ő mindenhatóságát.

*

Az új zsidó kórház ünnepélyes felavatása f. hó 17-én folyt le.

Az ünnepélyen jelen voltak: Teleki Géza gr. belügyminiszter a kormány, Ráth Károly főpolgármester, Kamermayer és Gerlőczy polgármesterek a főváros részéről. Az intézet előcsarnokában Böke Gyula dr. kórházi igazgató, Stiller Bertalan dr., Báron J. dr. és Szili Adolf dr. főorvosok, továbbá Pollak Szigfrid dr., Moh Mihály dr. és Baumgarten Bernát dr. alorvosok fogadták az érkező előkelő vendégeket, s kalauzolták a fellobogózott pavillonokban, melyekbe a belgyógyászati osztály drapériával bevont főbejáratán át lehetett jutni. Sűrű kocsisorok szállították a vendégeket s a kórház épületén kívül is egyre gyülemllett a kíváncsi nézők serege.

A tulajdonképeni ünnepély a belgyógyászati osztály egyik kórtermében folyt le, melyben a meghívott vendégek számára csinos tribünt is emeltek. A tribünön a már említettek kivül ott láttuk Markusovszky Lajos dr. és Grósz Lipót dr. miniszteri tanácsosokat, Neumann Ármin dr., Neményi Ambrus dr., Jellinek Arthur dr., Falk Miksa dr. lovag kir. tanácsos és Krausz Lajos orsz. képviselőket, Gebhardt Lajost a főváros főorvosát, Haberhauer fővárosi tanácsost, Jellinek Henrik közvasuti igazgatót, Kresz Géza dr. kerületi orvost, Müller Kálmán dr. Rókus-kórházi igazgatót, Fodor József dr., Högyes Endre dr. egyetemi tanárokat, a pesti Chevra Kadisa elnökét Reusz Károlyt, Wechseltmann lovagot, Bloch Mózes dr. rabbisemináriumi igazgatót, Kaufmann Dávid dr., Bacher Vilmos dr. rabbiszemináriumi tanárokat Goldzieher Ignacz drt., a pesti hitközség rabbijait: Kohn Sámuel drt., Kayserling M. drt., Pollák Lipótot, Goldberg Rafael dr. budai, Schwarcz J. H. újpesti rabbikat, az ó-budai izr. hitközség küldöttséget, melyet Klein Gyula dr. rabbival élükön, Ehrlich Sámuel alelnök és Kaiser Sámuel jegyző képviselték, Freund Vilmost a kórház építőjét, a pesti izr. hitközség előjáróságát: Wahrmann Mór elnök, Deutsch Sámuel alelnök, Schweiger Márton, Adler Lajos, Pfeifer Ignác és Nagel Ármin előjárókat s a választmánynak számos tagját, Tencer Pált, Bárány József dr. hitközségi tanfelügyelőt, Szántó Eleázár és Halász Náthán is-

kola-igazgatókat és számos tanférfit. Diszes hölgyközönség is volt jelen, élükön Kassovits Rozaliával, a 70.000 frt adományozójával, Krausz Wahrmann René-vel és Herzelnével.

A teremben mintegy 300-an lehettek jelen, midőn pontban 10 órakor az izr. templomi énekhar által előadott 121. sz. zsoltárral megnyitották az ünnepélyt. A harmonium kíséret mellett nagy hatással énekelt karének után Böke Gyula dr. egyetemi tanár s a kórház igazgatója ismertette hosszabb beszédben, mondanivalóit ügyesen csoportosítva, a kórháznak általunk már előző számainkban a szónok tollával is ismertetett történetét, melyhez kiegészítésül a nagy figyelemmel hallgatott beszédből csak annyit közlünk, hogy a zsidó kórházban 800,000 frt költséggel 1842 óta mostanig, tehát 47 éven át, 30,000 fekvő és 230,000 bejáró beteg nyert ápolást, végül ecsetelven az új kórháznak, mindenféle tekintetben a tudomány mai színvonalán álló berendezését, mint az építési bizottság elnöke, fölkérte Wahrmann Mór, hogy a kórházat a hitközség nevében vegye át. Elcsendesülven az előbbi szónok beszéde után felzúgó éljenzés, Wahrmann Mór, orsz. képviselő, hitk. elnök, templomi csendben kezdett szólani.

Beszéde, melyet lapunk első helyén adunk, eseményszámba megy. Olyan előkelő társaság előtt, mint a jelen volt, olyan állásu és tekintélyü ember, mint Wahrmann, a zsidó vallásnak olyan dicsőítésére, minő eme ugy tartalmi, mint alaki tekintetben is megragadó beszédben foglaltatik, Wahrmann előtt nálunk soha senki sem vállalkozott. Magán a szónokon is meglátszott eme körülmény jele, mert a parlamenti nagy debükhöz szokott Wahrmann kétszerháromszor is elfogódott a megindító hatással előadott beszéd folyamán.

Wahrmann Mór után — ennek szónoklatától elragadtatva és hatása alatt, bár a programmban ez jelezve nem volt — Ráth Károly főpolgármester emelt szót, s a főváros nevében a következő zajosán megéljenzett beszédet mondta:

»Mélyen tisztelt elnök ur! Budapest tövörös törvényhatósága nevében köszönetet mondok a pesti izr. hitközség előjáróságának és mindazoknak, kiknek áldozatkészsége megteremtette ezt a szép új kórházat. Eme fenséges mű nemcsak a pesti izr. hitközségnek büszkesége, de disze fővárosunknak is. Benne újabb tanúságát látjuk annak, hogy a pesti izr. hitközség mennyire áll feladata magaslatán, s mennyire lelken viseli, hogy a humanismus és felebaráti szeretet számára mennél több, szebb, magasztosabb művet teremtsen. Valóban minitái szolgálhat a hasonmü törekvéséknék.

Kivánom, ennél fogva, hogy ezen izr. hitközség ezentulra is szemmel tartsa a haza és humanizmus szent érdekeit. Isten áldása, a betegek hálája kísérelje eme magasztos czélu intézet működését! Ezen kórház minden tekintetben szép és a főváros alkotásai között bizonyára megillető diszes helyet foglal el. A fővárosi törvényhatóság nevében újra őszinte köszönetemnek adok kifejezést és Isten áldását kérem a jótékonyosság eme impozáns művére.

A programm utolsóelőtti, de kiváló pontját képezte a Kohn Sámuel dr. megkapó bensőséggel irt és előadott felavató imája, melyet a jelenvoltak állva hallgattak meg. Végül a templomkar még az »Isten áldd meg a magyart« énekelte els evvel az emlékezetes tulajdonképeni ünnepély véget ért.

Hanem hát a vendégek csak ekkor kezdtek körültekinteni az épületben. Teleki Géza gr. belügyminiszter a szemészeti osztályba ment s ott hallgatta nagy figyelemmel Szili tanár magyarázatait, majd Böke tanár utmutatásai mellett nézte nagy érdeklődéssel a kórház elmés vízvezetékeit, s megígérte, hogy özelebb is tesz majd látogatást, hanem előre is kikötötte minden ünnepélyes fogadtatás melőzését, mert váratlanul munkája közben akarja meglepni az intézetet.

A sebészeti osztályban Báron tanár és a belgyógyászatiban, melynek legtöbb vendége akadt, Stiller tanár kalauzolták az előkelő látogatókat, s magyarázták az új kórház lehető legmodernebb berendezését.

Az ünnepségről és az új kórházból a legnagyobb meglepéssel őszinte elismeréssel távoztak a vendégek és magukkal vitték azt a tudatot, hogy a zsidó jótékonyosság még a saját legendáit is realizálni tudja.

Egy kérdés.

— Ajánlva jogászaink figyelmébe. —

Az »Egyenlőség« ezévi 33. számában Büchler Zsigmond, alberti-irsai kerületi rabbi, egy válási esetet ismertetett, mely annak idején kivált zsidó papi körökben nagy megbotránkozást szült. Ebben az esetben most forduló pont állott be, mely a fatalis ügyet elvi kérdéssé teszi meg, amely újabb tanubizonyosága a zsidó felekezet félszeg és kiforratlan helyzetéről az állammal szemben.

Magát az esetet röviden a következőkben rekapituláljuk.

Deutsch Salomon, czeplédi lakos és neje, Weisz Regina közt a törvény kimondta ugyan a válást, a rituális válólevelet azonban, mely nélkül zsidó pap elvált asszonyt sehol a világon más férfival össze nem ad, Deutsch

kiszolgáltatni nem akarta. Mindamellett egy szép napon arról értesült, hogy akit ő Mózes vallása szerint még feleségének tartott, a pesti dohányutczai templomban, (f. é. július havában) Gelb János nevű férfival kelt egybe. Deutsch lélekszakadva rohant az eskető szertartást végzett paphoz, dr. Kayserling M. pesti rabbihoz, hogy hiszen akit ő Gelb Jánossal összeadott, az az ő (Deutsch) neje! mire dr. Kayserling jegyzőkönyvet mutatott fel a feleségét reklamáló férjnek, mely szerint Deutsch Salamonné sz. Weisz Regina még 1887 október havában Mózes és Izrael törvénye szerint el lett választva férjétől, még pedig Ercsi községében, hol Halas Simon ottani kerületi rabbi annak rendje és módja szerint adta át az asszonynak a válólevelet. A meglepett férj a legközelebbi vonattal Ercsi-be sietett, megtudandó, milyenféle válólevél volt az, melyet felesége átvett, holott ő (a férj) ilyet soha ki nem adott. Az ercsi paptól Deutsch megtudta, hogy Löwinger György, volt mezőturi rabbi és fia Mayer, továbbá Groszmann Samuel és Kümmelheim Náthán budapesti lakosok Deutsch Salamonnak egy héber megbízó-levelét látták volna, melyben atyját, Deutsah Mórt megbizta azzal, hogy irassa meg az ő (Deutsch Salomon) nejének a válólevelet. Deutsch Mór ennek folytán felhatalmazta a nevezett 4 embert arra, hogy fia és neje közt a rituális válást eszközöljék. Meg is irták a válólevelet, de a rituális átadással megbizták az ercsi rabbit, aki, miután Deutsch Mór héber felhatalmazását a nevezett 4 ember neki átadta, a nagyobb társaságban hozzá kiment szül. Weisz Reginának a zsidó „get“-et át is adta, miről aztán jegyzőkönyvet állított ki, melynek alapján dr. Kayserling — amint ez kötelessége is — az elvált asszonyt fennevezett Gelb Jánossal összeadta. Hiába remonstrált Deutsch, hogy ő héber megbízólevelet atyjának soha át nem adott, már azért sem, mert héberül írni nem is tud, és mert soha eszébe nem jutott, ilyen megbizást adni valakinek; hiába állította atyja, Deutsch Mór, hogy ő a nevezett 4 embert soh'sem látta, még kevésbé adhatott hát át nekik felhatalmazást, hogy menyének fia nevében válólevelet irjanak, mindez mit sem használt. Az ercsi rabbi a 4 embertől (különben mauvais sujet-k a szó legcsunyább értelmében. L. az »Egyenlőség« 33. és 34. számát.) vett meghatalmazásra, és dr. Kayserling — és joggal — az ercsi rabbi jegyzőkönyvére hivatkozott.

Igy állott a dolog f. hó 19-eig, amely napon az ercsi rabbi a következő nyilatkozatot állította ki.

Nyilatkozat.

Vonatkozással Deutsch Mór és fia, Deutsch Salomon uraknak 1889. november 17-én Czepléden kiállított nyilatkozatára, mely szerint sem az egyik, sem a másik sem megbizást, sem felhatalmazást senkinek arra a czélra nem adott, hogy Deutsah Salamonné, szül. Weisz Regina asszonynak a zsidó ritusnak megfelelőleg válólevelet

irjon, vagy átadjon s hogy ennél fogva azon felhatalmazás, melyet nekem Löwinger György, Grossmann Sámuel, Kümmelheim Náthán és Löwinger Mayer felmutattak és melynek alapján én 1887. október 26-án Ercsi községében Deutsch Salamonné, sz. Weisz Regina asszonynak a válólevelet zsidó ritus szerint átadtam, nem egyéb koholmánynál, — késztetve érzem magamat részemről kijelenteni azt, hogy én a válást kizárólagosan azért eszközöltem, mert a fennemlített felhatalmazás valódiságában tökéletesen megbiztam. Minthogy azonban erre nézve félre lettem vezetve, papi lelkiismeretem és becsületérzésem kötelességemmé teszi, hogy az 1887. október 26-án Ercsi községben általam eszközölt fennemlített vállást a zsidó ritus szempontjából semmisnek és érvénytelennek nyilvánítsam.

Minek hiteleül kiállítom sajátkezű aláírással ellátott jelen nyilatkozatot.

Budapesten, 1889. évi nov. 19-ikén

Hatas Simon, s. k., ker. rabbi
Ercsiben.

Deutsch e nyilatkozatot átszarmaztatta a pesti rabbisági testületnek azzal a kéréssel, hogy, miután a rabbisági testület egy tagja Weisz Reginát Gelb Jánossal csakis az ercsii pap által kiadott válólevél alapján adta össze, most, hogy az ercsii pap a válólevelet érvénytelennek nyilvánította, nyilváníttatnék érvénytelennek az ezen válólevél alapján létrejött házasság is, és az anyakönyvben törvényesnek beiktatott házasság igazíttatnék ki törvénytelennek.

Tegyük fel már most — a mi nagyon valószínű, mert mást nem is igen tehet — hogy a rabbisági testület az egyik tagja által eszközölt házasságot tényleg érvénytelennek fogja nyilvánítani: mi akkor ezzel szemben az állam álláspontja?

A magyar állam ismeri a polgári válást, de nem ismer polgári házasságot. Nem törődik vele, kiszolgáltatta-e a férj a rituális válólevelet, vagy sem, ha a kuria egyszer kimondta a válást, a volt házaspár a törvény előtt elválnak tekintendő, ha mindjárt igaz az is, hogy nincs zsidó pap kerek e földön ki a törvény által elválasztottat a rituális válást igazoló okmány felmutatása nélkül ismét megesketné, — házasságot azonban a magyar állam mást, mint felekezeti nem ismer, a minél fogva az állam itt a zsidó törvény szempontjára helyezkedett; mert hisz zsidó házasságnak csakis a zsidó ritusnak megfelelőleg kötöttet ismer el. Ha már [most a házasságot eszközölt pap azt vallja, hogy a házasság nem házasság, mert az asszony rituáliser elválva, nem volt: elfogadja-e ezt az állam, vagy nem?

Mondhatja-e az állam: miért nyilvánítja a pap ezt a házasságot érvénytelennek, mert az asszony szerinte elválva nem volt, szerintem azonban igenis el volt válva, a házasság ennél fogva házasság marad?

Vagy úgy áll-e a dolog, hogy minthogy az állam mást, mint felekezeti házasságot nem ismer, a házasság a felekezeti szempontoknak kellett, hogy megfelelő legyen; de ha a pap azt mondja, ez a házasság ennek nem felelt meg, tehát nem házasság, az állam is érvénytelennek fogja-e nyilvánítani? *E. Sz.*

A szombatosok áttérése a zsidó hitre

Dr. Kohn Sámuel, pesti rabbinak »A szombatosok« című művének 18. fejezete.

(Folytatás.)

A Bözöd-Ujfalun lefolyt, feltűnést keltő események természetesen magukra vonták az erdélyi egyházi hatóságok figyelmét. Junius 15-én vizsgálatot indítottak az ottani plébános, Sebesi József ellen, »ki alatt a katolikus egyház ügye nemcsak elő nem haladhat; sőt rövid időn megbukik,« egyuttal pedig nyomozást rendeltek el a szombatosok ügyében, kik akkor már »minden titkolódás nélkül, nyíltan bevállják, hogy Móyses hitűek,« és hogy »mind zsidókká akarnak válni«. A beérkezett jelentések alapján Fogarasy Mihály, az erdélyi katolikusok püspöke, junius 27-én értesítette a főkormányszéket a Bözöd-Ujfalun történekről s erélyesen követelte e törvényellenes kihágások megtorlását s a keresztény valláson ejtett e sérelemek orvoslását.

E közben a vallás- s közoktatási miniszterium a szombatosok kérvényét junius hó 12-én azon meghagyással tette át az erdélyi főkormányshoz, szerezze be a szombatosok jogviszonyaira vonatkozó régieb' és újabb okiratokat s azok kapcsán »tegyen kimerítő jelentést ezen állítólagos hitfelekezet jelenlegi számáról, lakóhelyi, erkölcsi s más hitfelekezetekhez, általában összes viszonyairól.«

A főkormányshék nagy szorgalommal kutatta a rendelkezésére álló levéltárakat s végre november 30-án meghagyta Udvarhelyszék főszolgabírójának, hogy a miniszteri rendelet értelmében ejtse meg a szükséges nyomozásokat, s az eredményről a lehetőleg legrövidebb idő alatt tegyen jelentést.

Majdnem egyidejűleg a katolikus egyház a maga hatáskörében is ejtetett meg hasonló nyomozásokat.

Az áttérési mozgalom ugyanis nőttön-nőtt November 30-áig 37 szombatos férfiú vetette magát alá a felvételi szertartásnak, egy napon november 16-án nem kevesebb mint tizenegy. A zsidóságra tért asszonyok s leányok száma aligha volt kisebb, s december elején a 173 bözöd-ujfalvi szombatos, néhány-
nak kivételével, már mind zsidónak vallotta magát,

köztük több olyan férfi is, ki még körülméletlen maradt. Az áttért férfiak mind az Ábrahám nevet vették fel, melyhez, megkülönböztetés kedvéért, még egy másodikat adtak. Az utóbbira nézve sorba vették a bibliai patriarkák neveit, úgy, hogy első áttérő az Ábrahám Izsák nevet nyerte, a másodikat Ábrahám Jákobnak nevezték, a harmadikat Ábrahám Ruben-nak s így tovább. A nők részben bibliai, részben egyéb zsidó nőneveket nyertek.

A történetek hire országszerte általános megdöbbenést keltett, kivált katolikus egyházi körökben. Nem ismervén közelebbről a szombatoság negyedfélszazados multját s vallásos nézeteinek fokenkénti fejlődését, a szemök láttára lejátszódó eseményeket csak úgy birták magyarázni, hogy itten titkos kezek működnek. Általános volt a hiedelem, hogy a zsidók keltették s szítják e mozgalma, s a hitükre térőknek fejenként pénzt ígértek s adtak is.

Csató József, Udvarhelyszék kerületi főesperes november elején jelentést kért Sebesi József, bözöd-ujfalvi plébánostól, az ottani szombatosok ügyéről. A plébános megerősíti a szombatosok java részének a zsidó hitre való térését, melynek főokát, a zsidók egyenjogusítása mellett, kivált Wolfinger unszolásai- ban és fondorkodásaiban látia. Felsorolja a zsidókká lett szombatosokat, számszerint huszonkilenczet, köztük 9 férfit, 6 nőt és 14 gyermeket, kik ezelőt szinleg katolikusok voltak s előtt, vagy tanuk előtt kijelentették, hogy »két urnak szolgálni nem akarnak s azért az általok alattomban szivből tisztelt zsidó vallásra kívánnak állni.« Elmondja, hogy a körülméletés titokban, »sokakon, nevezetesen az ifjakon, erőszakkal, az ágyba lekötözve, vagy lefogva hajtatik végre;« hozzáteszi, hogy »azt is beszélük, hogy a kik önként adják magokat a körülméletésre, 50 osztr. frt dijt kapnak.« s azzal a panaszszal végzi sok tekintetben nyilvánvaló tévedéseken alapuló jelentését, hogy »e Sodoma és Gomorha átkozott földén« történetek ellen a hatóságok, bár tudomással birtak róluk, ez ideig semmi: sem tettek.

A fő-esperes azonban, Sebesi jelentését be sem várva, november 20-án meghagyta Betegh Imre atyhai plébános és Udvarhely kerületi al-esperesnek, menjen tüstént Bözöd-Ujfaluba, s lehetőleg zajtalanul nyomozza ki, »hogy igaz e, hogy a bözöd-ujfalviak közül többen átállottak a zsidó vallásra, körülméletették magukat, és hogy az átálláskor 50 forintokat kaptak,« a nyomozás eredményét pedig egyenesen a püspöknek terjeszse fel.

Betegh november 26-án jelent meg Bözöd-Ujfalun; maga elé hivatta a volt r. katolikus szombatosokat s kihallgatásukról jegyzőkönyvet vett fel, melyből, mint minden esetre hiteles forrásból, hadd álljon itt néhány érdek es s tanulságos részlet, mely erős-

világításba helyezi e saját szerű mozgalom voltaképi rugóit s annak egész lefolyását.

Az al-esperes által felvett jegyzőkönyv ekkép kezdődik;

„1. Előállott a szombatosok legtehetősbike és ugymondva feje: Kovács Pál Samu, 68 éves, maga és Dániel testvére képében, s nyájasan kérdezvén tőle, hogy igaz volna-e az, mit róluk hallunk, sőt az ujságokban is olvassunk, hogy zsidókká lettek volna, őszintén és legnagyobb nyíltsággal felelte, hogy igaz, hisz, ugymond, amint eddig is tudva volt, ők titokban Moyses hitét tartották, s e miatt ők és őseik sokat nyomorgattattak, annyira, hogy rokonaik egy része kénytelenített a mult században vándorbotot venni és Törökországba bujdosni; de most hála Istennek, miután a zsidó a magyarral egy rangra emeltetett s egyenlők lettünk, az országgyűlés megengedte, hogy a zsidó, mint bárki, szabadon imádhassa Istenét, hogy aki 18 éves korát betöltötte, akármelyik vallásra átmehet. Erre azt mondtam: Samu bácsi! A zsidók emancipációja és a zsidók saját vallása szabad gyakorlása egészen más dolog attól, hogy egy keresztény törvényesen bevett vallásfelekezettől a másra át lehet állni, de arról még eddig törvény nincs, hogy keresztényből zsidó lehessen. Erre azt felelte, hogy nekik ujságban megjött a szabad áttérés, és a hol szükség lesz, ők azt megmutatják, erre mondtam, hogy a keresztény felekezetekre nézve a Cultus minister beadott az országgyűlésének áttérhetési törvényjavaslatot, de abban a zsidó vallásra való áttérhetésről nincs szó, s osztán még meg sincs erősítve a törvényjavaslat, mire ő azt felelte: hogy az övék már törvény és semmi sincs a földön, mi őket a zsidóságtól vissza legyen képes tartóztatni, ebben éltek, ugymond, őseink is, nem távoznak ettől műk is. Végre azt mondtam: ugyan öregségére hogy ment arra, hogy körülmélettesse magát, s nem sajnálja-e kereszténységét? s nem szégyelli-e dicső székely nemzetiségét a mindenütt megvetetett, sőt néha gyűlölt és még üldözött zsidó nemzetiséggel felcserélni? Az elsőre azt felelte, nemcsak örömmel körülméleteti magát, sőt, hogy az ígért földére juthasson, gégejét is szívesen engedi elmetczetni. A másodikra, nemcsak hogy nem szégyelli, sőt örömeinek és dicsőségének tartja, sogy Ábrahám ivadéka, mert az ő nemzetségéből születik a messiás, s máris ők a világon a legtehetősebb és befolyásosabb nemzet, azért ösmerte el őket a Magyarország gyűlése is, osztán csak ők mehetnek be és senki más az ígért földjére, s minthogy azt mondja a közmondás: »akár iszom, akár nem, csak részeges a nevem«, eddig is, míg titkon tartottuk vallásunkat, csak zsidóknak szíctak, most már nyíltan és örömmel valljuk hitünket, hogy méltán viseljük a zsidó nevet; volt és van hála Istennek szép magyar zsidó imádságos könyvünk s abból folytatjuk kötelességünket. Én ugyan még nem vagyok körülméletve, de ha élek, rövid időn elérem szivem óhaját, már kétszer jelenttem is

magam a tisztelendő urnál, s most, ha szükség, jelentem harmadszor is.«

»Jegyzés. Szomorú meggyőződést szerevze Kovács Pál Samúnak bátor, egyenes nyilatkozatairól, miután megkérdeztem: hogy őket erre valaki készítette-é, ígéreteket, vagy ajándékot adott-e? nemmel felelvén, haza bocsátottam, intvén: hogy a kereszténységet s a dicső magyar s székely nevet ne szennyezze be gondatlan lépésökkel, sed jam serum est!«

»Második. Megjelent Nagy Pál 24 éves, volt r. katolikus, törzsökös székely, ezelőtt három héttel metéltetett körül a mint mondja, a szent-györgyi sakter által saját kérelmére és már állítása szerint meg is gyógyult, kérdezvén őtet, ki csábította őtet a Moyzes vallására? azt felelte, hogy senki, ő nem is kapott semmit és nem is vár, mert ő lelkiismerete meggyőződésből állott a zsidó vallásra, a környülméletés alkalmával az Ábrahám József nevet vette fel.

Hasonló értelemben nyilatkoztak a többiek is »Lelkem ösmérete sugallatát követve, — ezzel rekeszti be vallomását az utolsónak kihallgatott szombatos — környülmélettettem magam s Ábrahám Dániel nevet vettem föl. Bennünket senki se csábított ezen lépésre se szóval, se ígérettel, se pénzzel; mi saját vonzalmunkat követtük.«

(Folytatása következik.)

Interview Zadoc Kahnnal.

A »Frankfurter Zeitung« azon alkalomból, hogy Zadoc Kahn Franciaország főrabbiává választatott s ez Páris főrabbiának állásától megválni — mint annak idején jelentettük — nem akart, Zadoc Kahnhoz (ki 1839. évben Mommenheimban Elzászban született) elküldte egy tudósítóját. A tudósító Zadoc Kahnnal való értekezését a következőkben közli:

— Franciaország nagyrabbijának állása összeférhet-e Páris grand-rabbijának méltóságával? — Erre nézve még nincs praecedens és tényleg nem hiszem, hogy a kettőt jól lehetne összeegyeztetni. Egyébiránt e tekintetben csak a központi consistorium dönthet. Én kifejtetem álláspontomat és nekem most nincs más teendőm, mint a francia zsidóság legfelsőbb hatóságának határozatának bevárása.

— A párisi zsidó körökben mint vélekedtek Németország és Ausztria antiszemita mozgalmairól? — Én Isenem! Mi zsidók nagyon jól tudjuk, hogy minden országban, névszerint Európa keletén és nyugatán sok rágalmozónk van. Nem mulasztanak ezek egyetlen alkalmat sem, hogy dühök tajtékját reánk szórják. Majd a nyers erőszakhoz nyulnak mint ostoba szektások, majd a tudomány köpenykéjébe burkolóznak; de hát szellemük szegénységét így sem rejthetik el és meg nem győzhetik az okosokat, hogy hisznek a hazugságokban, melyeket a nép közé szórnak. Azt hiszem, hogy Németor»

szágban az antiszemita mozgalmak már szétporladoznak, és hogy Ausztriában is a legrövidebb időben lejárt dolgok közé fog sorakozni. Ha egynehány jó torku emberen mulnék, minő Drumont, akkor a zsidógyűlölet mérge befurakodnék a mi szép országunkba is mely a század eleje óta a lelkiismereti szabadság bástyává szegődött. — A mennyire én ismerem a francia népet, biz az édes-keveset törődik néhány megbomlott fej kiabálásával. — Igaza van. A párisiak dolgozni akarnak, szeretik a vigasságot és az antiszemitizmus munkáját átengedik egy könyvkereskedő spekulánsnak és egy a népnek ostobaságára számító írónak. Egyébiránt csak a párisi zsidóhitközség régi történetét kell felütnünk, hogy meggyőződjünk, mit tett ez a közművelődés érdekében. Ez a legtalálhatóbb felelet, melyet rágalmozóinknak adhatunk.«

— Milyenek a párisi hitközség jelenlegi állapotai? — Hitközségünk 50,000 lélekből áll. De mennyi szegény van közöttük! Páris azon szerencsétlenek menhelyévé lett, kiknek nem áll módjukban, hogy otthon eltartsák magukat. Mi mindent élünk mi át, midőn az orosz zsidók, polgártársaik által a nyomorba üzetve, éhezve és fázva a mi ajtainkon zörgettek. Milliókat áldoztunk, hogy segítsünk rajtuk. — Igaz-e az, grand-rabbin ur, hogy a hitsorsosai egymást minden körülmények között segítik? — Eltaláltam, mire czéloz. Hogy mi zárt szektát képezünk az államban! Ez nevetséges. Mindenekelőtt emberek vagyunk, azután hazafiak, kik örömmel áldozzuk vérünket a hazáért s csak végül zsidók, t. i. a patriarcháink, Mózes, prófétáink és a rabbinusok által alapított és szélesebbre kiépített monotheizmus hívei. Első sorban hitsorsosainkat istápoljuk, mert ez a dolog természetéből folyik. Ismeri ételszabályainkat. Jó, lehet-e azt kívánni egy szegény embertől, hogy azért, mert megszorult, megtagadja vallásos meggyőződését? Tisztán ez az alapja a mi kórházaink és szegény-intézeteink berendezésének. És továbbá: míg a zsidó a keresztény koldussal szemben semmiféle előítéletnek sem rabja, fájdalom, a zsidó szegénnyel szemben ez fennáll. Ezért kötelességünk mindenekelőtt ezeket segíteni.

— Igaz-e főrabbi ur, hogy a társadalmi és állami életben sok hitsorsosa magas állást tölt be? — Természetesen. A szenátusban és képviselőházban több hitsorsosunk van, mint Lisbonne, Millaud, Raynal (e két utóbbi közmunkaügyi miniszter volt), Dreyfus Camill, Reinach József és mások. Van több zsidó főkonzulunk, mint Rothschild Gusztáv János, ki az osztrák és magyar monarchiát képviseli, Haitiban Simmonds, Dél-Afrikában Mosenenthal stb. Sée Camill egy államtanácsos hivatalát tölti be, Bréal Mihály, Manuel Eugen és Hégment főtanfelügyelők. — Az »Institut de France«-nak több zsidó tagja van-e? — Kétséggkívül s mi büszkék vagyunk erre. Ön bizonyára ismeri Oppert Gyula,

Derenbrough József, a már említett Bréal, Weill H., Halphen, Lévy M., Loëwy. Lippmann, Rothschild A., Frank A neveit? Nos, hát ezek mind zsidók, akik ezenkívül nagy érdeklődéssel kísérik hitsorsosaink vallási és szellemi fejlődését. Nagyrészt tagjai a konsistoriumnak; Frank Adolf Franciaországban a bölcsészeti iskola néstora és Oppert, a híres assyriológus pl. elnöke a „Société des études juives“-nek. — Igaz-e továbbá, hogy a francia hadseregben több zsidó hitű tábornok és magasabb rangú tiszt van? — Igen. Brissac, Lambert, Levy, Alvares, Sée Abraham tábornokok; Salvador, Lyon, Fix, Hinstin stb. ezredesek. Franciaországban már leküzdtek az előítéleteket, melyek más államokban elzárják a zsidót a magasabb katonai rang elől. Reméljük, hogy az ostoba dajkamesék, melyeket olyan szívesen terjesztenek rólunk, végre kivesznek a népek tradícióiból. Elődeink századokon át igaztalanul sokat szenvedtek; feledjük mi el mindazt és dolgozzunk békében hazánk felvirágzásán.

Amint értesülünk, Z ad o c K a h n Franciaország grand rabbin állását a lapunk előző számában közölt feltételek mellett elfogadta.

TÁROZA.

NEILA.

Elbeszélés a zsidó népéletből.

VIII. FEJEZET.

Sorino Neila.

[Folytatás.]

Amint meglátták, hogy ki ül a kocsiban, majd hogy mindketten összerogytak.

— Leányom! mormogá Sór Mendel.

— Csitt! inté Efraim.

— Hisz ez Lotti!

— Ne lármázzál!

— A leányom!

— Ej, ne okozz feltűnést!

— A kocsi után futok.

— Oh persze!

— De miért ne?

— Utól se érnéd a kocsit Aztán, hátha nem is Lotti volt?

— Megint kezded? Oh, én jól láttam.

— Megkérdem a kapust.

— Kérdezd.

A kapus máris kíváncsian nézte a heves taglejtésekkel beszélgető vidékit.

Efraim alázattal szólította meg:

— Ugyan kérem, ha meg nem sértem

— Mit akar?

— Ki volt az a hülyg, a ki most kihajtatott.

— Minden gyerek ismeri.

— Mi vidékiek vagyunk.

— Hallották hírét Sorino Neilának?

— Hogyne.

— Ő volt.

— Köszönjük.

Efraim elvonszolta magával Sór Mendelt.

— Szóljunk neki! suttogá a kántor.

— Kinek?

— A kapusnak.

— Mit?

— Mondja meg Lottinak, hogy itt vagyunk.

— Ne tegyük.

— Miért ne?

— Előbb hallgassuk meg, hogyan énekel

Ne tudja, hogy mi is a színházban vagyunk.

— Azt teszed velem, amit akarsz.

— Színház után majd eleget beszélgethetsz még leányoddal.

— Oh, én kis Lottikám aranyos, egyetlen gyermekem! . . . De menjünk már a színház felé.

— Még ráérünk.

— Meddig?

— Hét óráig!

— Miért nem kezdik hamarabb?

— Nappal nem járnak színházba.

— Nagyon sokáig kell várunk!

— Addig válthatunk jegyet.

— Mernyibe kerül?

— Bizony ma a legrosszabb hely is hatvan krajczár.

— Hatvan krajczár? Ennyit fizetnek, hogy hallhassák az én leányomat?

— Fizetnek husz forintot is!

— Istenem, Istenem! hát váltsunk jegyet Mondjuk meg a pénztárosnak, hogy kik vagyunk; akkor talán olcsóbban kapjuk a

— Ej, Sór Mendel, ne okoskodjál az operában nem lehet alkudni.

Nagy kinnal bevárták, míg az opera kapuit kinyitották.

Már fél hét órakor fenn ültek a legmagasabb karzaton és lázas izgatottsággal várták a kezdetet.

— Milyen kevesen vannak; szólt a cház.

— Még korán van.

A karzat megtelt.

— Nézd csak, azok az apró selyem ketreczek mind üresek, mondá Sór, miután végigbámulta a termet.

— Azokat páholyoknak hívják és a nagy uraknak való; ezek pedig későn jönnek.

A zenészek hangolták hangszereit.

— Már kezdik?

— Mindjárt.

— De sokáig czinczognak!

— A nyitányra készülődnek

— Elengedném nekik Mikor látjuk már Lottikát?

A karmester elfoglalta helyét.

— Pszt, pszt! csend! hangzott mindenfelől.

Sór Mendel ijedten huzta meg magát helyén.

A nyitány elhangzott.

Felgördült a függöny.

A vén kántor nem törődött a csodaszép zenével, nem bámulta a lovagok és hölgyek ékes ruháit. Csak leányát kereste, kinek azonban nem volt dolga az első felvonásban.

Lebocsátották a függönyt, és az öreg reszketve fordult Efraimhoz.

— Nem láttam.

— Én sem.

— Talán rosszul van.

— Dehogy! akkor kihirdették volna.

— Miért nem játszott hát?

— A második felvonásban fog énekelni.

Csakugyan a második felvonásban tomboló tetzsészajjal, éljenzéssel és tapsolással fogadták a Valentinát személyesítő énekesnőt.

Sór Mendel csak nézte, nézte . . .

— Ez volna Lottika? kérdi suttogva.

Efraim nem felelt.

Ő sem ismert még rá az énekesnőre.

Amint azonban énekelni kezdett, amint bájos hangja betölté a terem minden zugát, az öreg egyszerre zokogásba tört ki.

— Ó, ó! mormogá zsebkendőjével fojtva el könnyeit.

A nézők nem figyeltek reá. Mindenki a művésznőre ügyelt. Minden énekszámát megismételték, minden dala után fokozódott a tetszés. Elhalmozták Neilát virágokkal, és minden felvonás után szünni sem akart a kiáltozás:

— Éljen Sorino Neila!

És mikor vége volt az előadásnak, az öreg Sór Mendel szomorúan szólt:

— Sorino Neilát láttuk . . . most nézzük meg Sór Lottit . . . Hadd lássam, él-e még az én leányom, a vén házsné leánya!

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **november végén** lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 8 frt — kr.
fél évre 4 frt — kr.
negyed évre 2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak

egész évre 7 frt — kr.
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. november hó 24.) 5650. hiszelev hó (30 napos) 1. napja. Rész-chódás. Hétfő 2-ika. Kedd 3-ika. Szerda 4-ike. Csütörtök 5-ike. Péntek 6-ika. Szombat 7-ik napja. Hetiszádra: Vajécze.

Hazai hírek.

— **Az új kórház javára** a lefolyt héten a pesti izraelita hitközség előjáróságánál a következő uj adományokat jelentették be: Hay Mihály újabb 2000 frtos alapítványt tett; Gold Zsigmond, Gold Mária 200-200 frtot, Feiweil Lipót 100 frtot, Dr. Murányi Ármin 50 frtot adományoztak.

— **A szegedi acztióhoz.** Az izr: hitközség tekintetes elnökségének Szegeden. Hivatkozással f. évi május 9-én kelt b. átiratára van szerencsém értesíteni, miszerint a helybeli hitközség f. hó 6-án tartott ülésén határozatilag kimondta, miszerint ő sincsen megelégedve a zsidó felekezet mai helyzetével és az egységes szervezet multhatatlanul szükségesnek tartja, mely értelemben az orsz. irodát értesítettem. B. Gyulán, 1889. november 7-én. *Lederer Lajos s. k.* hitk. elnök. — A Békés-Gyulai hitközség a 45-ik, mely a szegedi hitközség ismert körlevelében kifejtett álláspontra helyezkedett.

— **Háromszáz szegény iskolás fiut** lát el a pesti izraelita hitközség f. hó 24-én d. e. 10 órakor teljes téli öltözettel, mely áll csizma, nadrág, mellény és kabátból. A felruháztatás a községi siputczai fiúiskola tornatermében történik. Jelen lesznek az előjáróság és a tantestület tagjai.

— **A pápai izr. krajczár-egylet** 1888—89. évről szóló IX. sz. értesítőjét küldték be nekünk. Az értesítő egyuttal megbívoúl szolgál a f. hó 24-ikén megtartandó ruhakiosztásra, melyen 143 szegény tanulót látnak el lábbeli és egyéb ruhaneműekkel. Kitűnik belőle az is, hogy az egyletnek a lefolyt évben 490 tagja volt és hogy a hitközségi tagokon kívül a pápai takarékpénztár

és Gyurácz Ferencz ev. lelkész támogatásában is részesült.

— **A székesfehérvári krajczár-egylet** — mint írják — az idén 86 zsidó tanulót látott el a szükséges téli ruhaneműekkel és 20 éves fennállása örömeire egyuttal ünnepséget ült.

— **A tokaji „Malbis Arumim“** — mint levelezőnk írja — f. hó 16-ikán fennállásának első évfordulóján 61 iskolásfiút ruházott fel. Ez alkalomból az izr. hitközségi iskola nagytermében szép számú közönség előtt egy kis ünnepség is folyt le, melynek egyes pontjait a Szózat eléneklése. Fejér Henrik tanító megnyitó-beszéde, az iskola kebelében fennálló gyermekegyletnek a Malbis Arumim-egylet számára gyűjtött adományának átadása, Fénykövi Jakab igazgató-tanító beszéde s a Rákóczy-induló eléneklése képezte.

— **Szegény gyermekek felruházása.** A király-utcai Kohn-téle kávéháznak egy régi zsidó-asztaltársasága f. hó 25-ikén 30 szegény iskolás-gyermeket lát el téli ruhaneműekkel és pedig felekezeti különbség nélkül.

— **Wolfner Gyula** emlékére f. h. 24-én este 1/2 órakor gyászünnepélyt rendeznek az izr. hitközség fiárvaházában. A gyászbeszédet Dr. Kohn Sámuel rabbi fogja tartani. Wolfner, ki f. é. tavaszán halt meg, 50.000 frtot hagyott jótékony és kulturális célokra.

— **Rabbibeiktatás és lakodalom.** Hajdu-Szoboszlóról írja levelezőnk, hogy az ottani hitközség f. hó 12-én szép ünnepély kapcsán iktatta be folyó évi augusztus hó 17-ikén megválasztott rabbiját, Katz Salamont. A rabbi-állás elfoglalása, egy szép clausula szerint, a volt rabbi leányával való házasság megkötésével volt egybekapcsolva. Az új rabbi elé Simon Gáspár dr.-ral élén a hitközség részéről egy hattagu küldöttség ment Debreczenbe, honnan külön vonaton érkezett Szoboszlóra. Az érkező rabbit Grosz Adolf dr. ügyvéd üdvözölte. A tulajdonképeni ünnepség d. u. 2 órakor kezdődött a templomban történt felvonulással, mely alkalommal Adler Farkas hitközségi elnök mondott üdvözlő beszédet, melyet a rabbi válasza, majd a székfoglaló beszéd megtartása és az udvaron az esküvő követett. Este 6 órakor bankett volt, melyen az esketést végzett mihályfalvi rabbi mondta az első felköszöntőt. Az ünnepelten kívül sikerült felköszöntöket tartottak Grosz Adolf dr., Simon Gáspár dr. és Erdős Miksa.

— **Halálozás.** Miskolcraól írja levelezőnk, hogy Klein M. L. odavaló rabbiülnök f. hó 15-én 72 éves korában elhunyt. A megboldogult, kit f. hó 17-ikén tettek örök nyugalomra, a rabbinikus tudomány terén általános tekintély volt. Békeszerető tiszta jellemével, szerénységével és jótékonyágával községszeretetét teljes mértékben kiérdemelte. Szeme világát már évekkal ezelőtt elvesztette volt s testben rég megtörött, de szelleme, éles esze mindvégig megtartotta rugékonyságát. Fényes és közrészvét

mellett lefolyt temetésén Rosenfeld főrabbi, az elhunyt benső barátja és Deutsch Juda fiatal rabbiülnök ritka szép szavakban méltatták a megboldogultat.

— **Szakirodalmi pályakérdés** bírálatára kérték fel Kornfeld Zsigmondot, a magy. általános hitelbank igazgatóját. A »Nemzetgazdasági Szemle« ugyanis e kérdésre: „Fejtessenek ki valuta-kérdésünk gyakorlati keresztülvitelének módozatai“ pályázatot hirdetett. A beérkező pályaműveket Kornfeld Zsigmond Kautz Gyula dr.-ral az osztrák-magyar bank alkormányzójával fogja megbírálni.

— **Bruck Lajos**, hirneves festő néhány hete, hogy itt tartózkodik rokonai között. A nyugalomnak szentelt e rövid időt testvérbátyánál, a fővárosban előnyösen ismert nőgyógyásznál, Bruck Jakab dr. egészségügyi tanácsosnál úgy töltötte el, hogy Franciaország és Belgiumban tett utazásai alkalmával szerzett információiból pompás skizzeket készített. Néhány nap múltán visszautazik Londonba, hogy az angol arisztokratia számos megerenéeéseinek eleget tehessen.

— **Aranymenyegzőjét** ülte meg a héten Pfeffermann Jakab és neje Vukovárban. Az arany lakodalmon a boldog házasoknak gyermekei, számos unokái és több dédunokája volt jelen. Pfeffermann Jakab Pfeffermann Ernő budapesti nagyiparosnak apja.

— **A fővárosi budgetvitan** Havas Rudolf dr. Fenyvessy Adolf országgyűlési gyorsíró-főnök érdemének tudta be, hogy a számadásokat nem deficizzel zárják le; mert Fenyvessy volt az, aki a »Pester Lloyd«-ban idejekorán rámutatott a költségvetés azon hiányára, hogy az új regale-törvény alapján a fővárosra háramló hasznot, nem vették számba.

— **A m. tudományos akadémia** III-ik osztályának f. hó 18-ikán tartott gyűlésén Thanhoffer dr. levelező tag Onody Adolf dr. egyetemi magántanárnak „A gégefő kísérletek terén tett újabb tapasztalatok“ címén egy művét olvasta fel, melyet az akadémikusok élénk tetszéssel fogadtak.

— **A kolozsvári egyetem** új élettani intézetében Róth Adolf dr. bpesti gyakorló orvos új testgyenesítő-módszeréről két felolvasást tartott. Az első tárgyát az izületi bántalmak, a másodikét a gerincoszlop elferdülésének és az elgörbült végtagok kiegyenesítésének gyógy módja képezte. Mindkét előadásán nagy számú válogatott közönség volt jelen s az uttörő orvost mindkét előadásaért zajosan megéltjeneztek — amint ezt a kolozsvári újságok mind konstatálják.

— **Hibaigazítás.** Előző számunkban Stiller Bertalan dr. egyetemi tanár által irt vezércikkünkbe két hiba csuszott. És pedig az első oldal 2-ik hasábjában a 2-ik kikezdés 8-ik sorában „kifogástalan“ helyett fíradhatlan, s a 2-ik oldal első bekezdésének 6-ik sorában „tehetjük“ helyett lehelhetjük olvasandó, mit ezennel helyreigazítunk.

Külföldi hírek.

— A „Pester Lloyd“ is tudomást vett a Dr. Rahmer, magdeburgi rabbi által szerkesztett „Israelitische Wochenschrift“ ama híreről, mintha Geiger Lajos, a hírneves német tanár a bécsi lovag Guttmanntól 20.000 márkát kapott volna egy közérdekű zsidó munka megírásáért, de ő ezért a roppant összegért mindössze a 15 mondatból álló zsidó erkölcsstan alapelveit írta meg. — Nem tudjuk, érdemesnek fogja-e találni Geiger, hogy a szerkesztő-rabbi ur agyarkodásaira reflektáljon, annyi mindenestre tény, hogy a hírből csak az igaz, hogy Geiger a 15 mondat összeállításánál szintén közre működött, és tény az is, hogy Guttmann lovag zsidó iradalmi czélokra tényleg adott 20,000 frtot (s nem márkát.) Összefüggés is van a kettő közt, még pedig ez: Guttmann lovag 20.000 frtot ajánlott fel Dr. Jellinek Adolf, a hírneves bécsi rabbinak, hogy azt valamelyik nagyszabású zsidó munkára fordítsa. Németországban ép akkor a „Német zsidó községek szövetsége“ megbizásából Dr. Joel és Dr. Geiger a Herxheimer-féle zsidó erkölcsstan alapján ama 15 mondatot szerkesztették meg, melyet épen másfél évvel ezelőtt mi is örömmel üdvözlünk és lapunk első helyén ismertettünk. 275 németországi rabbi írta alá az oly szépen és röviden összefoglalt zsidó etikát, a mely megérdemli, hogy aláírja a világ összes rabbija és bevigyék — mert ez volt az ágítatió czélja — az összes zsidó iskolákba, és Dr. Jellinek nagyon helyesen cselekedett, midőn a 20.000 frtot arra fordította, hogy a 15 mondatot több százezer példányban kinyomatta és egész Európába szétküldte, a rabbikat és iskola-vezetőket arra kérve, hogy tegyék azokat megukévá, a mit eddig már több magyarországi rabbi meg is tett. Geiger által átnézett és javított zsidó ethika és a Guttmann lovag 20.000 frtja közt más összefüggés tudunkkal nem áll fenn.

— **Az osztrák antiszemita ellen.** Az osztrák belügyminiszter m. hó végén rendeletet intézett a tartományi kormányokhoz, melyet a rendőrfőnökségek és első forumu politikai hatóságokkal most közöltek. A rendelet tendenciája a következő mondatból elég világosan kiolvasható: »Miután az antisemita sajtó izgatásai, az antisemita mozgalmak terjesztését és a zsidó felekezet hívei iránt való gyűlölet mélyítését elősegítik, mostantól fogva az antisemita sajtó termékeinek minden büntetendő emanatiója, valamint az egyletekben és gyülekezetekben hasontermészetű izgató hirdetések publikálása minden törvényes eszközzel megakadályozandó.«

— **Zsidó tiszték a német hadseregben.** A német birodalom budget-bizottságában Richter meginterpellálta a hadügyministert, vajjon igaz-e, hogy megállapodtak, vagy elvből kimondták, hogy zsidó katonák a tisztirang fokozatot el nem érhetik? Nyolcz év óta egyet-

len zsidót sem léptettek elé tisztté. — A hadügyminiszter azt válaszolta, hogy a tartalékos tiszték megválasztása a tisztikar dolga. Természetesen csak olyanokat választ meg, kik körébe beleillenek. A szolgálati szabályok megkívánják, hogy minden ellenzéki elem kizárassék. — Richter: Akkor megeshetnék, hogy időről-időre minden katolikust kizárnak. A miniszter felfogása az általános kadkötelezettség ellen szól és ellentétben áll az ország érdekeivel, sőt a porosz alkotmány nyal is, mely a zsidót minden hivatalra egyenjogusítotttnak tartja. — A hadügyminiszter azt válaszolta, hogy csak ellenzéki izgatókról lehet szó, egyébiránt minden eset külön-külön elbírálás tárgyát képezi. — Messor (konservatív) azt hiszi, hogy közelebbről csak a kérdés érdekli a tisztikart, a határozatot azonban a császár hozza. Egyik forumnak sem igen lesz inyére, ha a parlament megszabja a teendőjét. — Egy szabad-konservatív szónok azt jegyezte meg, hogy minden a tisztirangra aspirálónak magatartásán mulik. Az ellenzékhez való tartozáson egyedül nem alapulhat a kizárás. Ő maga is ismer szabadelvű tartalékos tisztéket — Err. a hadügyminiszter ismét szólt és határozottan kijelentette, hogy a hadseregben nem tűrik az antiszemita agitációkat.

— **A bécsi önkéntes mentőegyesület,** melyet néhány antisemita városi képviselő, azért mért a vezetői közt több zsidó van, megtámadott, fényes elégtételt nyert a közönségtől. Midőn a mentőegyesület értesült az ellene intézett támadásokról, visszavonta a tanácshoz 3000 frt már megszavazott segély kiutalványozása iránt benyújtott kérvényét. A közönség azonban két nap alatt 11,000 frt adományával kárpotolta a humanus egyletet az önként visszautasított városi 3000 frtos segélyért, amelylyel egyuttal demonstrálta az egylet iránti rokonszenvét.

— **A florenczi városi képviselők választása** alkalmából a zsidó jelöltek ellen egy kis actió indult. A mult hó 28-án ugyanis, mint Florenczből írják, »Fuori gli ebrei« jellegű falragaszokkal árasztották el az utcákat, ami csatakiáltása minden rendű és rangú zsidóellenességnek, csak hogy olasz nyelven. A falragaszokban felhivatik a közönség, hogy zsidót a városi tanácsba meg ne válasszon. E falragaszok nem egy társulatnak, vagy legalább több érdektársnak a műve, hanem csak egyetlen emberé, a ki Marsili névre hallgat, s Florenczben törvényszéki segédhivatalnok, amint ez a falragasz aláírásából kitetszik. Azonban a magánjellegű falragasz is nagy feltűnést keltett — mert Florenczben a felekezeti kérdéseket nem igen szokták fessegetni. Másnap Levi G. br. aláírásával új falragaszok jelentek meg, melyek nyomorultnak deklarálták mindazokat, akik a szabad Itáliában a fanatizmusnak ilyen hangján mernek szólani. A következő napon Marsili ur új falragaszokon tiltakozott az ellen, hogy ő antisemita volna, de azért fentartja magának a jogot, hogy jupitertonanskodjék. A florenczi lapok egytől-egyig rosszalólag emlékeztek meg Marsili föltűnési vágyáról,

számos nem zsidó florenczi falragaszokon protestált ellene. A florenczi arisztokraczia két kiválóbb tagja Pouto Wilfried marchese és Alessandro Carlo degli gr. pedig nyilatkozatot adott ki, hogy Morsili, kitől Levi báró nevében elégtételt kértek, ezt megtagadta; ugyanekkor Pordo orvosnak két nemzsidó párbajsegéde szintén ilyen értelemben nyilatkozott. Kár ugyan eféle kérdéseket a párbaj utján való megoldásra bízni akarni, mindazonáltal olasz felfogás szerint ez épp olyan helyes, mint a Morsili tettének általános elítélése.

— **Zsidók a porosz egyetemeken.** A legújabb statisztikai kimutatások szerint a porosz egyetemek tanulóinak 70%-ka evangélikus, 20%-a római katolikus és 10%-a zsidó; míg ellenben a lakosság a következő arányokban van képviselve: 64% evangélikus, 34% római katolikus és 1½% zsidó. Hogy a zsidó lakosság és egyetemi tanulóinak arányai közt ekkora a különbség, az a porosz zsidóknak csak becsületére válik.

— **A párisi kiállításon** egész sereg zsidót tüntettek ki. Kiemeljük ezek közül Israels, a híres német-alföldi festőt, ki festményeért arany-érmet nyert, továbbá Bloch francia, Schwartzek a orosz, Askanaazi orosz, Blum amerikai festőket; továbbá Samuel belga, Keizburger francia és Günsbourg orosz szobrászok. A nevelési szakosztályban Bischoffsheim párisi intézete nyert kitüntetést.

— **A francia közoktatásügyi miniszter Salomon** Gustave hitsorsosunkat India, chinai India, Cochinchina, Japan és Szibéria jogi életének tanulmányozásával bizta meg.

— **A tunisi alliance-iskolák** magukra vonják a közfigyelmet. A fiúiskolák 21 osztályában 1200-nál több tanuló van, kik közül 800-nál több a szegényebb sorúak közül való és ruházatot, élelmezést, tankönyveket az alliancetól kap. A leányiskolákba körülbelül 600 növendék jár.

— **Algirből** írják, hogy a saidai hitközség kőfallal akarja temetőjét körülkeríteni, hogy a sirokat szentségtelen kezekről megóvjá. Az e célra szükséges 10,000 frankhoz a városi tanács 2000 frankot szavazott meg.

— **A berlini városi képviselő-választásokról** sűrűnnyik f. hó 20-iki kelettel, hogy az antiszemiták eddigi négy kerületüket elvesztették.

— **A zónás antisemiták.** A bécsi városi tanácsban Hackenberg dr. Baudrexel antiszemita városi képviselőnek ajánlatáról referált, mely a Bécset érintő vonalakra nézve megakarja honosítani a zóna tarifát. Ezen alkalomból Haufler egy másik antiszemita neki esett a magyar kormánynak s kisütötte róla, hogy a zónatarifa nomádokká teszi az embereket s részben Bécsbe csalogatná őket, részben pedig kihalttá tenné Bécset s ugyanebben a sokszor hangos kacaját keltő tónusban azt állította, hogy a zónatarifa nagy zsidó bevándorlást eszközölné Bécs számára, s hogy a vasutak így pusztán zsidó közlekedési

eszközökké válnának. — Vetter Kornél antisemita szintén osztja az előtte szólónak a zsidókra vonatkozó részeit, de érdemben mégis Haufler nézetei ellen szól. Stern dr. felszólalása, mely óvást emelt az ellen, hogy egy bevett felekezetet, minő a zsidó, a községtanácsban gyaláznak, Lueger antisemitának olyan heves dicsőítőre adott alkalmat, hogy a szóhoz nehezen jutható elnöklő Steudel alpolgármester sajnálattal jelentette ki, hogy egyes képviselők féktelen kitöréseinek megakadályozására nem áll eszköz rendelkezésére. Mayer Zsigmond erre kijelentette, hogy Lueger tudva hazugságokat terjeszt — amiből újabb zajos jelenet keletkezett. Baudrexel javaslatát végre elfogadták.

— **Zsidó hitre tért** — mint a „Bp. H.”-nak Bécsből jelentik — Formes Margit, a burgszínház naivája. A kitérés motívuma szerelem. Formes kisasszony ugyanis úgy akarja dicsérni az urat, mint leendő férje Königswarter Henrik br., s eljegyzésével egyidejűleg tért a zsidó hitre. A Königswarter család már a második kis renegatot nyeri így meg a zsidó hitnek. Az első Blaskovics Melanie a fiatalabb Königswarter br. jelenlegi neje.

— **A bolgár zsidóhitközségek** rendezésének tervén Dankovitz dr. rabbi már régebb idő óta dolgozik. A rendezési terv a hitközségeket egyöntetű alapszabályokkal akarja ellátni. Azonban, mint Szófiából írják, a rabbi gyöngékedése részben hátráltatja a tervezet teljes kidolgozását, mely a hitközségek közt a békét is helyreállítaná.

— **Neumann Salamon dr.**, berlini egészségügyi tanácsosról, 25 éves városi bizottsági tagságának jubileuma alkalmából, melyet nagy apparatussal ültek meg, Kaufmann Dávid dr., a budapesti rabbiszeminárium tudós tanára tollából a »Jewish Chronicle« a következő adatokat közli: „Október hó 22-ikén lépett Neumann Salamon dr., egészségügyi tanácsos Berlinben, élete 71-ik évébe. Atyja Pyritzben élt és több mint 200 éve, hogy a zsidóknak Morvaországból történt kiűzetése folytán Poroszországba került. Neumann dr. szigorú vallásos nevelésben részesült, és dus héber ismeretekre tett szert. Az orvos tudományt Halleban tanulta és később a külföldi egyetemeket és kórházakat is látogatta. Első munkája »A közegészségügy gondozása és a tulajdon« 1847. évben jelent meg. Buzgó részese volt minden társadalmi kérdésnek és erélyesen küzdött hitsorsosai érdekében, amiben berlini városi bizottsági taggá történt megválasztása nagyban elősegítette. Itt Virchow mellett a kulturáért és a nép jóléteért küzdött. 25 éves városi bizottsági tagságának jubileumára Forkenbeck (főpolgármester), Virchow és a városok más magas hivatalnokai üdvözölték őt a város nevében. Az »Alliance Isr. Universelle« érdekében is sokat buzgólkodott és annak egyik leglelkesebb fejlesztője volt, 1885-ben »az Izr. Alliance-ról szóló legújabb hazugság, mutatvány az antisemita morálból« cz. művében a hazugságok ellen védelmezte. Treitschkének a zsidóbevándorlás meggátlására

vonatkozó kérvényével szemben a statisztikai adatokkal lépett a nyilvánosság elé, melyekben az ellenfél állításainak tarthatatlanságait találóan mutatta ki és az erre vonatkozó iratot »A zsidóság tömeges bevándorlásáról szóló mesét« esemény-számba vették; a landtag két napi vita után ezen munka eszméit egészében elfogadta. Z un z 90-ik születésnapjára »A zsidók statisztikájához 1816 tól 1880-ig« cz. művét írta. — Neumann dr. a zsidó tudomány és irodalom terén is szép érdemeket szerzett, a Zunz-féle jubileumi irat kiadása főként az ő kezdeményezésének eredménye. L e n d s h u L. hátrahagyott iratait szintén ő mentette meg a feledségtől.

— **A zsidó kérdés fölött** mély sajnálattal elmélkedik Ch a n n e s G á b o r, az ismert bölcész. A „Revue des Deux Mondes“-ban s a bizonyos fanatikuskok által eme mestérségesen feltámasztott mozgalomról a következőket mondja: „Ezek az emberek haszonleső spekulánsok és holdkörös világboldogítók, akik annyira örültek, hogy elhiszik, miszerint a zsidóság letiprásával az emberiség fejlődését mozdítják elő. Mi sem igazságtalanabb, mint az iszraeliták, tehát a föld kerekén a legrégebb és legtisztességesebb kulturnép ellen vivott harc. Mint a történelmi buvárlatok terén teljesen színvakok, teljesen félre ismerik a magas kulturális missiot, melynek legkiválóbb ápolóiként éppen a zsidók tekintendők. A zsidók minden rendelkezésre álló szellemi és anyagi eszközzel azon munkálnak, hogy az igazságosságot és boldogságot teljes diadalra segítsék és pedig az egész emberiség áldására. Eme ideált követik megtántoríthatlan buzgalommal évezredek óta, és mégis vannak bolondok, kik elpusztításukra gondolnak. Bármily fennszóval kiabáljanak is, Izraelnek mely egészen más fajta viharokban is megálta helyét, nincs oka kétségbeesve vetni el magától fegyverét.

Pályázat.

A kongresszusi határozatok alapján álló nagyváradi izraelita hitközségnél üresedésben levő, 1890. évi ápril 1-jére betöltendő, évi 1200 frt fizetést-, 300 frt lakbérátalány-, kormányrendeletileg megállapított *anyakönyvvezetői díjak*- s hitközségi szabályrendeletileg megállapított *stola-illetményekkel* javadalmazott **rabbi és anyakönyvvezetői** állomásra ezennel pályázat nyittatik.

A rabbi teendői közé állásabeli kötelezettségein kívül a helybeli *középtanodák összes osztályaiban teljesítendő hitoktatás kötelessége* is tartozik.

Csak bölcészettudori fokkal s a budapesti rabbiképző-intézet képesítvényével bíró, magyar honosságu pályázók, kik szabatos magyar nyelvű hitszonoklatok és hitoktatás előadására képesek, sziveskedjenek kellően felszerelt kérvényeiket

f. évi december 31-ik napjáig alulírt elnökhöz beküldeni.

Probaszónoklat tartására csak a meghívottak bocsájtatnak s az utiköltségek csak a megválasztottak fognak megtérítettetni.

Váradí Mór

jegyző.

Adler Ignác

hitközségi elnök.

Kohn Arnold

gazdag sirkőraktárát

(Váczikörut 14, szemben az Andrássyut torkolatával.)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezessékedik a czég jó hírneve.

== Szombaton és ünnepnapon zárva. ==

Tánczmulatság otthon,

könnyű szerrel, még kevésbé vagyonos családoknál is rendezhető. A legújabb mechanikai szalon-hangszer a **Phönix**, mely egész zenekart pótol, kellemes hangja és erős zenéje folytán, családi estélyeknél, táncz-zenére különösen alkalmas és valódi élvezetet nyújt. Ezen hangszerral bárki, habár zenéről semmi fogalma sincs, a legszebb dalokat, a legújabb tánczdarabokat tudja eljátszani. Össze nem téveszhető az eddig ismert Ariston és más ilyenmű hangszerekkel, melyeket zeneteljesesség és hang tekintetében a Phönix messze túlszárnyal. A Phönix érczből készített, elpusztíthatatlan kótákkal bíró, melyek nemcsak egyes részeket, hanem teljes zenedarabokat, egész keringőket és négyeseket képeznek. Változtatott zenedarabjai nagyon pontosan és eredetien vannak rendezve, melyek a legnagyobb igényeknek is megfelehetnek, sőt egyes dalokat, operarészleteket oly eredetiséggel ad vissza, mely mindenkit csodálatra ragad. A „Phönix“ változatokkal játszható, ennél fogva tánczdarabok erősebb hanggal, dalok halkabban, operák rezgő változattal játszhatók rajta. Ennél fogva a Phönix mindenütt kedveltséget vívott ki magának. A hangszer bővebb leírása képes hangszerkatalogusomban található. A megjelent zenedarabok jegyzéke kívánatra rendelkezésre áll.

Ez alkalommal van szerencsém ajánlani saját készítményű mindenféle néven nevezendő hangszerekből dusan felszerelt raktáromat. Mindennemű hangszerek és zenélő művek javítása pontosan teljesítetik. Ócska hangszerek cserébe is elfogadtatnak.

Ujjonnan megjelent nagy hangszer-árjegyzékem kívánatra ingyen és bérmentve megküldetik. — Harmonikáról szóló képes árjegyzék külön kiadásban.

STERNBERG ÁRMIN legnagyobb hangszerkészítési telep

főraktára: Budapest, VII., Kerepesi-ut 36. szám a. A „PHÖNIX“ egyedüli fő-elárusítója.